

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาการดำเนินงานนิเทศทางไกล ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง เนื่องจากเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ทางการนิเทศการศึกษา การนิเทศทางไกล และการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงขอเสนอ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา

- 1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
- 1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
- 1.3 หลักการนิเทศการศึกษา
- 1.4 กระบวนการนิเทศการศึกษา

2. การนิเทศทางไกล

- 2.1 ความเป็นมาของการนิเทศทางไกล
- 2.2 ความหมายของการนิเทศทางไกล
- 2.3 วัตถุประสงค์ของการนิเทศทางไกล
- 2.4 หลักการนิเทศทางไกล
- 2.5 ประโยชน์ของการนิเทศทางไกล
- 2.6 ขอบข่ายเนื้อหาการนิเทศทางไกล
- 2.7 องค์การการนิเทศทางไกล
- 2.8 บทบาทหน้าที่ขององค์การการนิเทศทางไกล
- 2.9 กระบวนการนิเทศทางไกล
- 2.10 ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศทางตรง การนิเทศทางไกล และการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2.11 สื่อที่ใช้ในการนิเทศทางไกล
- 2.12 โครงการนิเทศทางไกลของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

3. การสื่อสาร

- 3.1 ความหมายของการสื่อสาร
- 3.2 หลักการสื่อสาร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศการศึกษา

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

สาธ กานต์ (2517) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือความพยายามอย่างหนึ่ง ในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนและการสอน

ภิญญา สาธร (2519) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึง ความพยายามทุกชนิด ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในการแนะนำครูและผู้อื่น ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา

นิพนธ์ ไทยพานิช (2532) ให้ความหมายการนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามของ บุคลากรทางการศึกษา ที่จัดทำกิจกรรมและให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนของนักเรียน

กูด (Good, 1973) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึง ความพยายามของ ผู้ทำหน้าที่นิเทศ ที่จะช่วยพัฒนาการทำงานของครู โดยการให้คำแนะนำแก่ครู หรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษาช่วยให้ เกิดความเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการคัดเลือกและ ปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยในการเลือกและจัดสรรเครื่องอุปกรณ์การสอน ช่วยเหลือ และปรับปรุงวิธีการสอน ช่วยในการประเมินการเรียนการสอน

จากคำจำกัดความของหลาย ๆ ท่านสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาให้ได้สัมฤทธิ์ผลที่ดี

จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) ได้กล่าวสรุปถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคน พัฒนาครู ช่วยเหลือครูให้มีความรู้

ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การศึกษา
 ช่วยประสานงานและความร่วมมือเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 นอกจากนั้นยังจะสร้างความมั่นคงในอาชีพครู สร้างสรรค์กำลังใจให้แก่ครู
 เพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนานักเรียนให้เกิดพัฒนาการตามความมุ่งหมายของการศึกษา

อาดัมส์ และดิกกี (Adams and Dickey, 1966) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของ
 การนิเทศการศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาและรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูได้รู้ว่า
 อะไรเป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และหาวิธีแก้ปัญหานั้น
3. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ
4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิชาการ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน
 ได้
5. เพื่อช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน และให้การสนับสนุน
 โรงเรียน
6. เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจถึงปรัชญาและความต้องการของการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา

ซารี มณีศรี (2522) กล่าวถึงหลักพื้นฐานในการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยกระตุ้นเตือน การประสานงานและแนะนำให้เกิด
 ความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป
2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริม สร้างสรรค์
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
5. การนิเทศ คือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
6. การนิเทศ มุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ
7. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะใน

ชนบท

กระบวนการนิเทศการศึกษา

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris, 1963 อ้างถึงในวไลรัตน์ บุญสวัสดิ์) ได้สรุปกระบวนการในการนิเทศการศึกษาที่เรียกด้วยอักษรย่อว่า POLCA มีดังนี้

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยคิดว่าจะทำอย่างไร กำหนดจุดมุ่งหมายของงาน พัฒนาวิธีดำเนินการ กำหนดงานที่จะดำเนินการ คาดคะเนผลที่จะได้รับจากโครงการและวางโครงการ

2. Organizing Processes (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างของการทำงาน โดยสร้างเกณฑ์ในการทำงาน จัดหาทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน โดยสร้างเกณฑ์ในการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ของงาน แบ่งงานโดยกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติ มีการประสานงาน มอบหมายอำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงานและพัฒนานโยบายต่าง ๆ

3. Leading Processes (L) หมายถึง บทบาทในฐานะผู้นำ โดยดำเนินการ วินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกตัวบุคลากร กระตุ้นให้บุคลากรทำงาน ลงมือปฏิบัติงานสำคัญในการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร การให้กำลังใจ การให้คำแนะนำ ให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ให้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน แสดงและอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

4. Controlling Processes (C) หมายถึง การควบคุม การปฏิบัติงาน โดยพิจารณามอบหมายงาน ให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ พิจารณาลงโทษ มีการแก้ไขทันทีเมื่องานผิดพลาด การให้บุคลากรออกจากงาน การตักเตือน และกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน

5. Assessing Processes (A) หมายถึง การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผลการปฏิบัติงาน วัดผลและวิจัยผลการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในการนิเทศการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

การนิเทศทางไกล

ความเป็นมาของการนิเทศทางไกล

การนิเทศการศึกษา เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากสภาพการนิเทศการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลและงานหลายด้าน ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานมากมายดังข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารทางวิชาการ การรายงาน การวิจัย การประชุมสัมมนาและการรายงานการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

1. สัดส่วนของศึกษานิเทศก์ต่อโรงเรียนค่อครู ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะทำให้ได้คุณภาพและทั่วถึง
 2. ความรู้และความสามารถของศึกษานิเทศก์บางส่วน ยังไม่เป็นที่ยอมรับนับถือของครูเท่าที่ควร
 3. ศึกษานิเทศก์มีคุณวุฒิต่ำ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 4. ศึกษานิเทศก์ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน
 5. ขวัญของศึกษานิเทศก์ตกต่ำ ไม่แน่ใจในอนาคตของตน มองไม่เห็นความก้าวหน้าในหน้าที่ที่ตนทำ
 6. ศึกษานิเทศก์บางส่วนขาดมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับผู้บริหารนิเทศไม่ได้ถืออำนาจเป็นใหญ่
 7. ขาดบุคลิกภาพที่ดี เช่น การเข้าใจผู้อื่น การคิดริเริ่ม การจริงจัง การมีอารมณ์ขัน ฯลฯ
 8. ขาดเทคนิคการนิเทศ
 9. ขาดหลักกระบวนการหมู่พวก ทำงานเข้ากับใครไม่ได้ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
 10. ขาดทักษะการบริหารบุคคล มุ่งที่จะทำงานของตนให้สำเร็จ ลืมนึกถึงใจของผู้ร่วมงาน
 11. ขาดทักษะการเป็นผู้นำ
 12. ขาดการพัฒนาบุคลากรด้านเทคนิค วิธีการนิเทศ และเรื่องอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
 13. บุคลากรผู้บริหารนิเทศ ไม่ได้รับบริการนิเทศอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- จากข้อมูลดังกล่าว จะพบว่าปัญหาการนิเทศการศึกษาที่สำคัญคือ การนิเทศไม่ทั่วถึง ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ต่อเนื่อง สาเหตุดังกล่าวเกิดจากการจำกัดด้านบุคลากรการนิเทศ ด้านงบประมาณ ด้านเวลาการนิเทศ และด้านสื่อเครื่องมือ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาและการประเมินผลการดำเนินงานการจัดการประถมศึกษา และระดับก่อนประถมศึกษา ของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 5 เพื่อประมวลเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ และพิจารณากำหนดคนโอบาย เป้าหมายและแนวปฏิบัติ เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา สรุปสภาพปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

การนิเทศและติดตามผลยังไม่บรรลุผลต่อการเรียนการสอน การนิเทศการติดตามการวัดผล และประเมินผล ยังขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ทั้งยังไม่ทั่วถึงและไม่เป็นระบบ

การเรียนการสอนจึงไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

จากสภาพปัจจุบันปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป็นมาตรการในนโยบายตามแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ความตอนหนึ่งว่า "...ปรับปรุงการนิเทศการศึกษาโดยส่งเสริมการนิเทศทางไกล และการนิเทศภายใน มุ่งเน้นไปสู่โรงเรียนในส่วนภูมิภาคทุกระดับ ทุกประเภท โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนชนบทห่างไกล..." และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ความตอนหนึ่งว่า "...ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน มีการนิเทศติดตามผลอย่างเป็นระบบ นำวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้..." นอกจากนี้ได้มีการกำหนดมาตรการดำเนินงานด้านคุณภาพเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา มีความตอนหนึ่งว่า "...จัดทำแบบเรียนสำเร็จรูปและสื่อทางไกลเพื่อใช้ฝึกอบรมบุคลากรทุกประเภททุกระดับ ให้มีคุณภาพ..."

เพื่อเป็นการช่วยให้การนิเทศการศึกษา กระทำได้อย่างต่อเนื่องทั่วถึง และสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว วิธีการหนึ่งที่จะช่วยได้คือการนิเทศทางอ้อม โดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ แพร่ความรู้ ข่าวสาร เรียกว่า "การนิเทศทางไกล" จากการสำรวจ ศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับการนิเทศทางไกล ปรากฏว่ามีข้อ ที่มีอยู่เป็นเพียงบทความบางส่วนในหนังสือนิเทศการศึกษา และยังไม่สมบูรณ์พอที่จะนำมาศึกษาประกอบหรืออ้างอิงได้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงริเริ่มให้มีการนิเทศทางไกลขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2532 เป็นต้นมา โดยจัดทำเป็นเอกสารคู่มือการนิเทศทางไกลและดำเนินการนิเทศทางไกล โดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532)

ความหมายของการนิเทศทางไกล

การนิเทศทางไกลมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการนิเทศทางไกลไว้หลายท่านดังนี้

นิพนธ์ ไทษพานิช (2532) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

1. เป็นวิธีการนิเทศทางอ้อม ไม่ต้องพบกันตัวต่อตัว ไม่ต้องนั่งประจันหน้า แต่เป็นการนิเทศโดยผ่านสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ
2. เป็นวิธีการนิเทศจากหน่วยงานภายนอกเข้าสู่หน่วยงานภายในที่เขารับผิดชอบ
3. สิ่งทีมนิเทศต้องเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ข้อมูลทั่วไป และการปฏิบัติงาน เช่น ข้อมูล ข่าวสาร กฎ ระเบียบ ข้อมูลเชิงวิชาการทั้งในแง่วิธีการใหม่ ๆ และผลการวิจัย

เดิม แอ้มเสมอ (2532) กล่าวว่า การนิเทศทางไกล เป็นการศึกษาที่นักนิเทศกระทำโดยผ่านสื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่ว่าเหมาะสม เป็นการนิเทศเสริมการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรเทา รอดวัฒนกุล (2532) กล่าวว่า การนิเทศทางไกล เป็นวิธีการกระบวนการนิเทศการศึกษาแบบหนึ่งที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศไม่สามารถพบกัน แต่สามารถช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ด้วยการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ

นิตยา จรุงผลฐิติ (2532) กล่าวว่า การนิเทศทางไกล เป็นการให้ความรู้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแก่ครูผู้สอน โดยผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

วิวิธะ บุญชนะนิवासน์ (2532) กล่าวว่า การนิเทศทางไกล เป็นการช่วยเหลือแนะนำที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศที่ไม่สามารถนิเทศได้โดยตรง จำเป็นต้องใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ช่วยในการเผยแพร่ความรู้ในการพัฒนาการเรียนการสอน การบริหาร และการนิเทศการศึกษา

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532)

จากความหมายของการนิเทศทางไกลดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การนิเทศทางไกล หมายถึง วิธีการนิเทศการศึกษาที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ไม่มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง ต้องอาศัยสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมต่าง ๆ ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของการนิเทศ เพื่อช่วยเหลือแนะนำและเผยแพร่ความรู้ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน กระบวนการบริหาร และกระบวนการนิเทศการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่สำคัญสูงสุด คือการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการนิเทศทางไกล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการนิเทศทางไกล ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การนิเทศศึกษาค่าเน้นการได้ อย่างทั่วถึงต่อเนื่อง และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การบริหารทางวิชาการ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
3. เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการนิเทศ นำความรู้ไปปรับปรุงและพัฒนางานของตน

หลักการนิเทศทางไกล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึง หลักการนิเทศทางไกลไว้ว่า

1. การนิเทศทางไกลเป็นการนิเทศโดยผ่านสื่อ
2. การนิเทศทางไกล เป็นการสื่อสารทางเดียว โดยผู้นิเทศจะไม่ได้รับข้อมูลย้อนกลับในทันที
3. การนิเทศทางไกล ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4. สื่อที่ใช้ในการนิเทศทางไกล ต้องส่งถึงบุคคลากรกลุ่มเป้าหมายอย่างครบถ้วน เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
5. สื่อและสารในการนิเทศทางไกล เน้นความถูกต้อง ชัดเจนเบ็ดเสร็จในตัวเอง เหมาะกับสภาพปัญหา ความต้องการและสอดคล้องกับท้องถิ่น

ประโยชน์ของการนิเทศทางไกล

ระบบการส่งข่าวสารข้อมูลในประเทศไทยปัจจุบัน ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ มีขีดความสามารถสูง การนิเทศทางไกลจึงเป็นการนิเทศที่เหมาะสมสอดคล้องกับการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีซึ่งมีประโยชน์สำคัญ ดังนี้

1. ประหยัดบุคลากร งบประมาณ และระยะเวลา
 2. มีความรวดเร็วในด้านการส่ง การรับ และการสื่อสาร
 3. ปริมาณผู้รับการนิเทศมีจำนวนมากและสามารถนิเทศพร้อมกันได้
 4. การสื่อข้อความทำให้มีความเข้าใจตรงกัน
- (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

ขอบข่ายเนื้อหาในการนิเทศทางไกล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) กล่าวถึง เนื้อหาการนิเทศทางไกลว่า การนิเทศทางไกล มุ่งเน้นการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารด้านวิชาการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การบริหารการศึกษา และการนิเทศการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญ ดังนี้

1. นโยบายทางการศึกษา เช่น นโยบายของรัฐบาลสมัยปัจจุบัน นโยบายของ

กระทรวงศึกษาธิการ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว

2. นวัตกรรมทางการศึกษา เช่น วิธีการ สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. ผลงานของบุคลากร หรือหน่วยงานทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ผู้บริหารดีเด่น กลุ่มโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนดีเด่น ครูดีเด่น กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนประชาธิปไตยดีเด่น เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

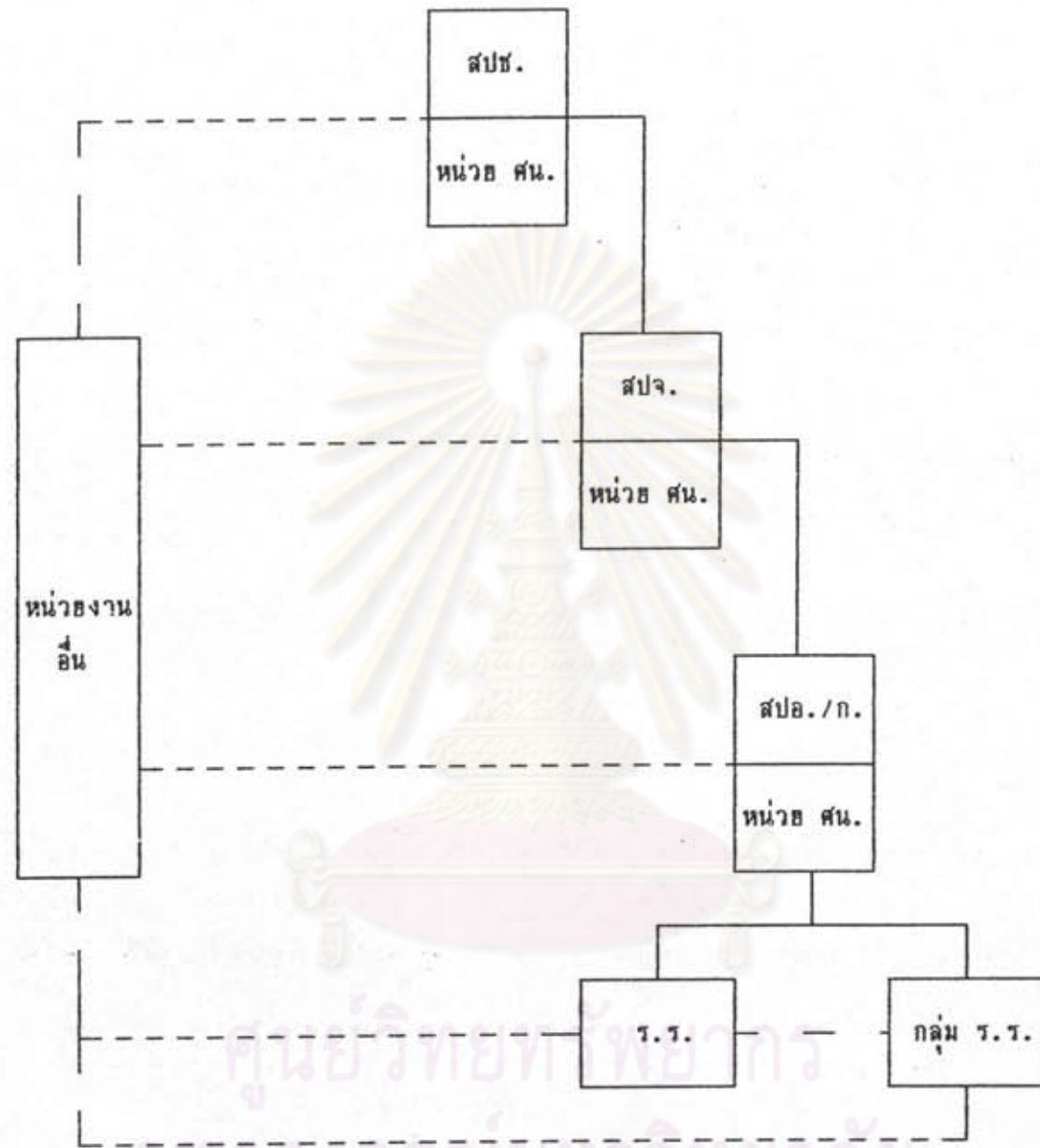
4. ผลการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิเคราะห์วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน การบริหาร และการนิเทศการศึกษา

องค์กรการนิเทศทางไกล

การนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีหน่วยงานดำเนินการโดยตรง 3 ระดับ คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ แต่ละระดับมีหน่วยศึกษานิเทศก์ เป็นองค์กรในการดำเนินงาน การนิเทศทางไกลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใช้องค์กรการนิเทศดังกล่าวดำเนินงาน และประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อร่วมกันปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน ดังแผนภูมิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์กรการนิเทศทางไกล

- _____ หมายถึง การดำเนินงานตามสายงาน
- - - - - หมายถึง การประสานงาน
- . - . - หมายถึง การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

บทบาทหน้าที่ขององค์กร

องค์กรระดับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการโดยหน่วย
ศึกษานิเทศก์มีบทบาท ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ	ประกอบด้วยบุคลากรในหน่วยศึกษานิเทศก์กองต่าง ๆ และอาจเป็นบุคลากรของ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. ผลิตสื่อและสาร	เป็นศูนย์ข้อมูลโดยการรับสื่อหรือสารจากบุคลากรภายในหน่วยงาน หน่วยงานในสังกัด หรือจากหน่วยงานอื่น นำมาพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่นิเทศ สื่อบางส่วนอาจต้องผลิตเพิ่มเติมจากต้นฉบับ เพื่อให้เพียงพอกับผู้รับการนิเทศ
3. ส่ง/เผยแพร่สื่อ	โดยการส่งสื่อนิเทศให้ภายในหน่วยงาน หน่วยงานในสังกัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เพื่อใช้พัฒนางานของตน บางส่วนอาจส่งไปยังหน่วยงานในสังกัดกลุ่มทั่วไป ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน หรือหน่วยงานอื่น
4. การประสานงาน	เป็นการประสานงานกับบุคลากรภายในหน่วยงาน หน่วยงานในสังกัด (สพจ. สปอ./ก. กลุ่ม ร.ร. หรือ ร.ร.) และหน่วยงานอื่น เช่น สื่อมวลชน หน่วยงานทางราชการ เพื่อขอรับสื่อหรือสาร ขอช่องทางในการส่งสื่อ และเผยแพร่สื่อนิเทศ

5. การติดตาม ประเมิน

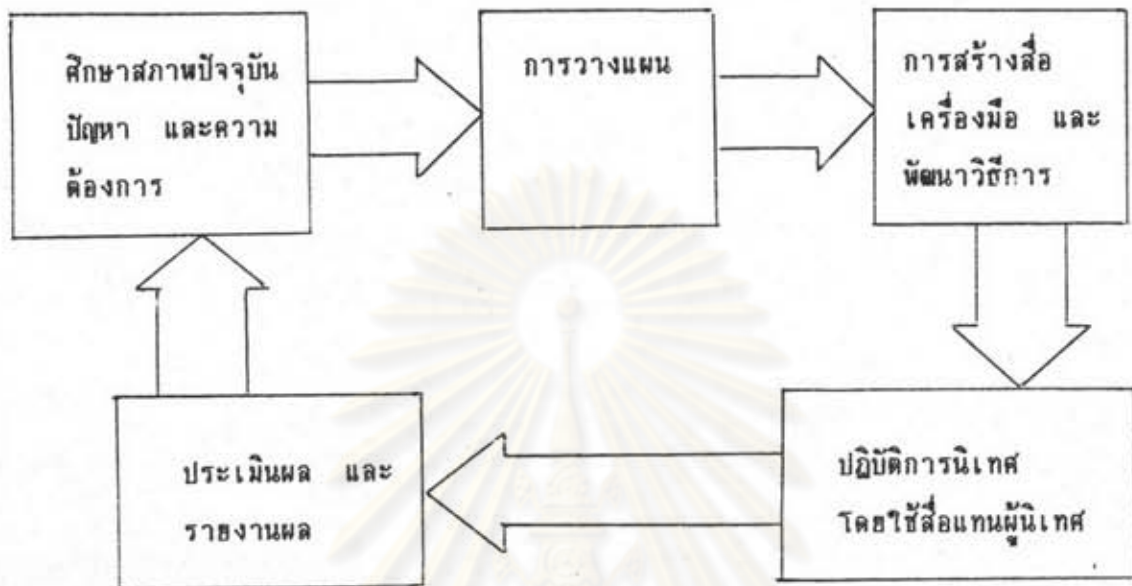
เป็นการติดตามผลการดำเนินงาน และของโครงการ
นิเทศทางไกล ภายในหน่วยงานได้แก่ สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หน่วยงานในสังกัด
กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สำนักงานการศึกษา
จังหวัด หรือหน่วยงานในสังกัดกลุ่มทั่วไป ได้แก่
สปอ./ก. กลุ่ม ร.ร. และ ร.ร. ตลอดจน
หน่วยงานอื่น

องค์กรระดับสำนักงานการศึกษาจังหวัด และสำนักงานการศึกษาอำเภอ/
กิ่งอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการนิเทศทางไกลเช่นเดียวกับ สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ แต่กลุ่มเป้าหมายการนิเทศขององค์กร แต่ละระดับแตกต่างกัน คือ
องค์กรระดับสำนักงานการศึกษาจังหวัดกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน
สำหรับกลุ่มโรงเรียน เป็นหน่วยงานประสานงานกับโรงเรียน และหน่วยงานอื่นในการ
พัฒนาการเรียนการสอน การนิเทศทางไกลขององค์กรทุกระดับ มีเป้าหมายสุดท้ายร่วมกันคือ
พัฒนาคุณภาพการศึกษา

กระบวนการนิเทศทางไกล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึง กระบวนการ
นิเทศทางไกลไว้ว่า การนิเทศทางไกล เป็นการนิเทศการศึกษาอย่างหนึ่ง ที่ประยุกต์ใช้
กระบวนการนิเทศการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวทาง
ในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงกระบวนการนิเทศทางไกล

จากแผนภูมิดังกล่าว กระบวนการนิเทศทางไกลประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยนำข้อมูลต่าง ๆ มาพิจารณา เช่น ข้อมูลด้านนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลปฏิบัติงานที่ผ่านมาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา การเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ แผนงาน/โครงการในรอบปีที่ผ่านมา ผลการประเมินคุณภาพของนักเรียน โดยวิเคราะห์องค์ประกอบด้านปัจจัย กระบวนการผลิต ประเมินความต้องการ ใช้สื่อเครื่องมือต่าง ๆ ประชุมสัมมนาเพื่อค้นปัญหา เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การวางแผน โดยจัดลำดับของปัญหา ความต้องการ แล้วกำหนดเป้าหมายและทางเลือก และเขียนแผนปฏิบัติการนิเทศทางไกล

ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการเพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาด้านการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การบริหารงานวิชาการ และเพื่อสนองนโยบาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับการนิเทศ วิธีการสร้างสื่อ เครื่องมือ ดังกล่าว อาจผลิตเองภายในหน่วยงาน ขอความร่วมมือจากหน่วยงานในสังกัด หน่วยงานอื่น และสื่อมวลชน ศึกษาค้นคว้าปรับปรุงจากที่มีการจัดทำไว้แล้ว หรือจากงานวิจัยต่าง ๆ

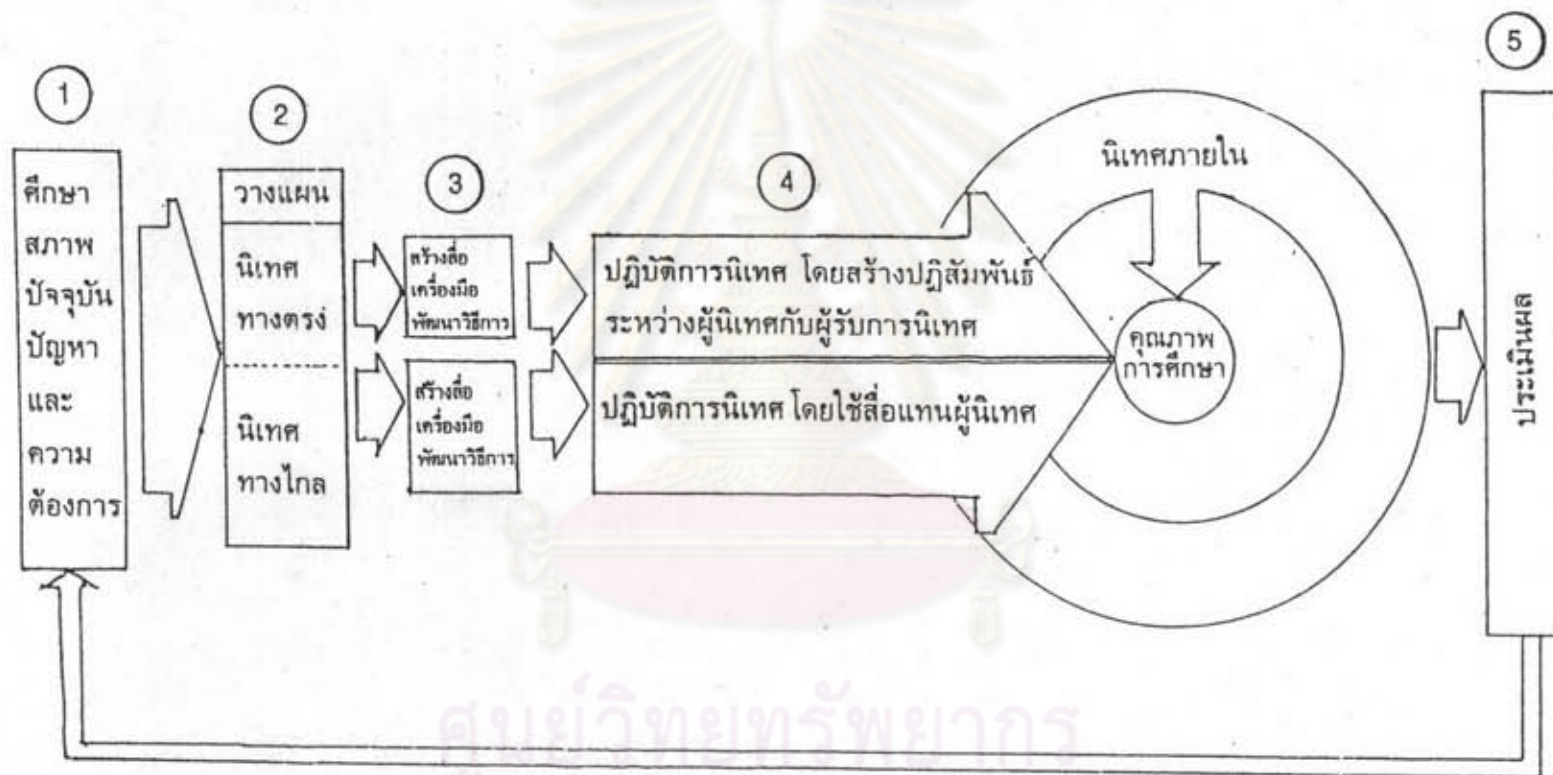
ขั้นที่ 4 ปฏิบัติการนิเทศทางไกล เป็นการปฏิบัติการนิเทศโดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ฯลฯ แทนผู้นิเทศ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศทางไกล การดำเนินการจะแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ประเมินผลและรายงานผล ก่อนดำเนินการ ขณะดำเนินการ และหลังดำเนินการ

ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศทางตรง นิเทศทางไกล และนิเทศภายในโรงเรียน

การนำกระบวนการนิเทศการศึกษา มาพิจารณาในเชิงปฏิบัติ จะพบว่าก่อนดำเนินการนิเทศทุกหน่วยงานจะเริ่มด้วยการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ แล้วนำปัญหา และความต้องการเหล่านั้นมาวางแผน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลหาสาเหตุ และพิจารณาขอบเขตศึกษาของทรัพยากร เพื่อกำหนดทางเลือกในการนิเทศว่าจะดำเนินการนิเทศด้วยวิธีใด เช่น นิเทศทางตรง หรือ นิเทศทางไกลเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อแก้ปัญหา และสนองความต้องการนั้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แล้วนำไปแยกรายละเอียดกิจกรรมที่จะปฏิบัติว่าจะนิเทศวิธีใด เพื่อผลิตสื่อ และเครื่องมือที่จะใช้นิเทศ จากนั้นนำไปปฏิบัติการนิเทศ ซึ่งในการนิเทศทางตรงโดยการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศมีข้อจำกัดไม่สามารถกระทำได้ทั่วถึง และต่อเนื่องจำเป็นต้องใช้การปฏิบัติการนิเทศทางไกลซึ่งใช้สื่อแทนผู้นิเทศ กระทำอย่างผสมผสานให้เกิดความเต็มเต็มซึ่งกันและกัน โดยมุ่งหวังให้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของหน่วยงาน และบุคลากรที่รับการนิเทศ ถ้าเป็นโรงเรียนก็เป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน ถ้าเป็นหน่วยงานอื่นเช่น สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ก็เป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในหน่วยงานนั้น แล้วจึงประเมินภาพรวมว่าการนิเทศที่ปฏิบัติทั้งทางตรง การนิเทศทางไกล และการนิเทศภายในโรงเรียนหรือในหน่วยงาน เพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกัน ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศทางตรง การนิเทศทางไกล และการนิเทศภายใน

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

สื่อที่ใช้ในการนิเทศทางไกล

ขอบข่ายของสื่อที่นำมาใช้ในการนิเทศทางไกล

"การนิเทศทางไกลเป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศไม่มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง ต้องอาศัยสื่อต่าง ๆ ถ่ายทอดสาระในการนิเทศ"

ดังนั้น สื่อจึงมีบทบาทสำคัญที่จะนำสาระในการนิเทศจากผู้นิเทศไปยังผู้รับการนิเทศและเมื่อพิจารณาถึงสภาพการใช้สื่อทางไกลในองค์กรระดับต่าง ๆ และสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น พอดีสรุปขอบข่ายของสื่อที่จะนำมาใช้ในการนิเทศทางไกลได้ดังนี้

ประเภทของสื่อที่ใช้ในการนิเทศทางไกล

1. สื่อหลัก เมื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ ประสิทธิภาพ และความเหมาะสมในการใช้สื่อสำหรับการนิเทศทางไกลแล้ว สื่อสิ่งพิมพ์จะเป็นสื่อหลักที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งนี้เพราะการออกแบบสาระในการนิเทศผ่านสื่อสิ่งพิมพ์นั้น กระทำได้ไม่ยาก และยังเชื่อมั่นได้ค่อนข้างสูงกว่าส่งถึงผู้รับการนิเทศ โดยอาศัยสายงานปกติ และความสม่ำเสมอของการเผยแพร่

2. สื่อเสริม นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถใช้เป็นสื่อหลักในการนิเทศทางไกลแล้ว ยังสามารถนำวิทยุกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์มาเป็นสื่อเสริมได้ ด้วยเหตุผลต่อไปนี้ คือ

ประการแรก การกำหนดเวลาหรือการรื้อช่วงเวลา รายการวิทยุกระจายเสียงหรือรายการโทรทัศน์เป็นการลงทุนสูง และไม่อยู่ในความควบคุมภายใต้สำนักงาน ดังนั้นการหวังให้ได้เวลาเพื่อผลิตรายการเป็นสื่อหลักจะทำได้ยาก ตลอดจนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ต้องใช้เทคนิคและอุปกรณ์มากเกินกว่าศักยภาพของหน่วยงานแต่ละระดับที่จะสามารถจัดทำและควบคุมได้ หากประสานงานให้ได้เวลาในการจัดทำรายการมาบ้างก็เหมาะสมที่จะจัดเป็นสื่อเสริมมากกว่า

ประการที่สอง สื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์มีข้อจำกัดในด้านการนำเสนอ หรือเมื่อออกอากาศผ่านไปแล้วก็จบสิ้นเป็นครั้ง ๆ ไป หากมีข้อสงสัยก็ไม่สามารถอ่านหรือศึกษาทบทวนได้

ประการที่สาม ด้วยข้อจำกัดหรือข้อบกพร่องที่สื่อหลัก คือสิ่งพิมพ์ไม่สามารถนำเสนอได้ เช่น การใช้เสียงหรือภาพที่นำเสนอสาระเกี่ยวกับเสียง และความเคลื่อนไหวในรายการวิทยุกระจายเสียงและรายการโทรทัศน์ หรือจัดทำรายการนำเสนอในแง่มุมใหม่ ย่อมจะเป็นการเติมเต็มให้กับสื่อหลักซึ่งจะส่งผลให้การนิเทศทางไกลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. สื่อประสม เป็นการนำสื่อหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่ต้องการนิเทศ โดยสื่อแต่ละชนิดจะส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยถือหลักว่าสื่อแต่ละชนิด "มีดี" เป็นอย่าง ๆ ไป เช่น การนำเสนอเนื้อหาสาระเป็นข้อความและภาพการ์ตูน ในสื่อสิ่งพิมพ์โดยใช้ร่วมกับการฟังวิทยุกระจายเสียงหรือแถบบันทึกเสียง เป็นต้น

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

การผลิตสื่อที่ใช้ในการนิเทศทางไกล

สื่อที่ใช้ในการนิเทศทางไกล ส่วนใหญ่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ซึ่งมีรายละเอียดในการผลิตดังนี้

เอกสารสิ่งพิมพ์ เอกสารสิ่งพิมพ์เป็นสื่อกลางในการส่งสารถึงผู้รับโดยสามารถส่งได้ในพื้นที่กว้างขวาง และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการรับได้ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ส่งถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกพื้นที่ราคาถูก เมื่อเทียบกับสื่ออื่น สิ่งพิมพ์มีหลายประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ผลิตเพื่อการจำหน่าย มีกำหนดเวลาเผยแพร่ที่แน่นอน เนื้อหาหลากหลาย เช่น การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพอนามัย ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นประเภท นิตยสาร วารสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ เฉพาะกิจ เอกสารแผ่น เอกสารเป็นเล่ม เป็นต้น

หลักการผลิตสิ่งพิมพ์ ต้องคำนึงถึงเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสนใจเสริมความรู้ ตรงปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนา อ่านแล้วเข้าใจง่ายถูกต้อง ภาษาข้อความที่ใช้ต้องอ่านง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน และรูปแบบต้องมีขนาดเหมาะสมกับพื้นที่ที่จัดพิมพ์ ภาพประกอบชัดเจน มีการออกแบบน่าสนใจประณีต มีทั้งเรื่อง หรือสัญลักษณ์ประจำถ้าเป็นรายการประจำ นอกจากนี้ควรมีการติดตาม สำรวจความคิดเห็นของผู้อ่าน เพื่อพัฒนาสื่อ

ขั้นตอนการผลิตสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย จัดทำต้นฉบับ ได้แก่ การร่างหรือเขียน ปรับปรุงเนื้อหา รูปแบบ เตรียมพิมพ์แล้วดำเนินการจัดพิมพ์ และเข้ารูปเล่ม

วิทยุกระจายเสียง วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนจำนวนมาก ได้อย่างกว้างไกล สามารถถ่ายทอดความเป็นจริงไปสู่กลุ่มเป้าหมายทันต่อเวลา เหตุการณ์และความรู้ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งสามารถสร้างจินตนาการให้ผู้รับบังเกิดภาพนึกและสร้างแรงจูงใจให้คิดและคล้อยตามเนื้อหาสาระที่ผู้ส่งต้องการได้เป็นอย่างดี

หลักการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อนิเทศทางไกล ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการนิเทศ คือ ต้องการให้ผู้รับการนิเทศเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไรหลังจากรับฟังแล้ว เนื้อหาที่นำมาเสนอ สามารถสื่อผ่านวิทยุกระจายเสียงแล้วได้ผลดี กำหนดรูปแบบวิธีเสนอรายการให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่จะเสนอ และข้อสำคัญที่สุดจะต้องคำนึงถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่มผู้ฟัง หรือผู้รับการนิเทศ

การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้
ขั้นเตรียมการ เป็นการวิเคราะห์จุดประสงค์ของการผลิตประชุมชี้แจง ศึกษาเนื้อหา
เขียนบท เตรียมวัสดุ สถานที่

ขั้นซักซ้อม เป็นการซ้อมแห้ง เพื่อหาลำดับการทำงานที่ควรจะทำก่อนหลัง ตรวจสอบ
ความถูกต้องหรือหาข้อบกพร่อง สร้างความคุ้นเคย ระยะเวลาแล้วซ้อมจริง เพื่อหาจังหวะการ
ผสมเสียงเพลงประกอบการบรรยาย ลีลาการพูดให้สัมพันธ์บาท

ขั้นลงมือผลิต เป็นการตรวจสอบเครื่องมือ ทบทวนความเข้าใจกับผู้ร่วมงาน และ
ดำเนินการตามที่เตรียมไว้

โทรทัศน์ โทรทัศน์เป็นสื่อทั้งภาพและเสียงมีภาพแสดงการเคลื่อนไหวประสิทธิภาพใน
การถ่ายทอดเนื้อหาสาระสูงในด้านลำดับกระบวนการ หรือวิธีดำเนินการนำเข้าสู่เป้าหมายจำนวนมาก
ได้ แม้การลงทุนผลิตรายการอาจสูงแต่ก็คุ้มค่า ถ้าผลิตรายการดีมีคุณภาพ เพราะสื่อความหมาย
ได้ดีสามารถนำมาออกรายการได้ซ้ำ ๆ ตามเป้าหมายและความจำเป็น นอกจากนี้สามารถจำลอง
เหตุการณ์ และบุคคลได้จนทำให้คล้ายจริงเกิดความศรัทธา อารมณ์คล้อยตาม สามารถรับรู้สาระ
ต่าง ๆ ได้มาก

หลักการจัดรายการโทรทัศน์ สาระที่นำเสนอเน้นความถูกต้อง ชัดเจนและเปิดโอกาส
ให้นำสื่อสารอื่นมาช่วยเพื่อจัดข้อสงสัย เช่น ให้โทรทัศน์ หรือเขียนไปรษณียบัตรมาสอบถามเพิ่ม
เติม นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่มผู้ชมเป็นสำคัญ

ขั้นตอนการผลิตรายการโทรทัศน์ การผลิตจะเริ่มต้นตั้งแต่กำหนดวัตถุประสงค์ และ
เป้าหมายที่ชัดเจน รวบรวมคัดเลือกข้อมูลและเอกสาร เขียนโครงร่างและเนื้อหา เขียนบท
โทรทัศน์ เตรียมบันทึกเทปโทรทัศน์ตัดต่อ บันทึกเสียงประกอบเสียง ตรวจสอบแก้ไข นำไปใช้
และประเมินผล

การผลิตสื่อแต่ละประเภท ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงโทรทัศน์ จะเน้น
เนื้อหาที่ถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย รูปแบบของสื่อน่าสนใจ และควรกระตุ้นหรือเสนอแนะให้
ผู้รับการนิเทศป้อนข้อมูลย้อนกลับด้วย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

โครงการนิเทศทางไกล (ตามโครงการทดลองรูปแบบนิเทศทางไกลของสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง

ความเป็นมา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษา
จากการดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในจังหวัด ปี 2534 พบว่ายังไม่สามารถทำการนิเทศได้
ตามเป้าหมาย ไม่เป็นไปตามระบบ ขาดเทคนิคและเครื่องมือนิเทศที่มีประสิทธิภาพ ทั้งยังไม่
สามารถพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพราะมีขีดจำกัดทั้งด้านบุคลากร
พาหนะ เวลา และงบประมาณ

จากเหตุผลและปัญหาดังกล่าว สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง จึงได้จัดทำ
โครงการนิเทศทางไกล ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวและช่วยพัฒนางาน
ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานนิเทศการศึกษาทั้งการนิเทศปกติและการนิเทศภายในโรงเรียนให้
ได้ดียิ่งขึ้น โดยการนำวิทยาการเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการนิเทศและพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่
พัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การนิเทศการศึกษาในทุกระดับดำเนินการได้อย่างทั่วถึง
และมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน
3. เพื่อให้ผู้รับการนิเทศทางไกลนำความรู้ที่ได้จากสื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการ
พัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพขึ้น
4. เผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ผลงานดีเด่นของบุคลากรและหน่วยงานในสังกัด

เป้าหมาย

1. การนิเทศทางไกลโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์
 - 1.1 จัดพิมพ์ปฏิทินปฏิบัติงานนิเทศทางไกล ปี 2535
ตัวอย่างการเขียนบทความทางวิชาการ/ ตัวอย่างบทความทางวิชาการ

กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ มอบให้ทุกโรงเรียน/ สปอ./ ก.ทุกหน่วยใน
สปจ./ ผู้เกี่ยวข้อง จำนวนอย่างละ 700 เล่ม รวม 1,400 เล่ม

1.2 จัดพิมพ์สื่อสิ่งพิมพ์รายเดือน (วารสาร/ แผ่นพับ/ แผ่นปลิว)

- สปจ.จัดพิมพ์เอกสารทางนิเทศทางไกล (แผ่นพับ/ แผ่นปลิว)
รายเดือนมอบทุกโรงเรียน/ ทุก สปอ./ ก. ทุกฝ่ายใน สปจ./
ผู้เกี่ยวข้อง เดือนละ 700 ชุด
- สปอ./ก. จัดพิมพ์เอกสารนิเทศทางไกล (วารสาร/แผ่นพับ/
แผ่นปลิว) รายเดือน มอบให้ทุกโรงเรียนในสังกัด สปอ./ก./
และแลกเปลี่ยนระหว่าง สปอ./ก.
- กลุ่มโรงเรียนทุกกลุ่มจัดพิมพ์เอกสารนิเทศทางไกล(วารสาร/แผ่นพับ/
แผ่นปลิว) รายเดือนเพื่อมอบและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
ระหว่างโรงเรียนภายในกลุ่มและกลุ่มอื่นภายใน สปอ./ก.
- สปอ./ก. คัดเลือกบทความทางวิชาการ/ บทความที่เป็นประโยชน์
จากแผ่นวารสาร/ แผ่นพับ/ แผ่นปลิว นิเทศทางไกลของทุกกลุ่ม
โรงเรียนและของสปอ./ก. เดือนละ 3 เรื่อง นำส่ง สปจ.ทุก
เดือน เพื่อ สปจ.จัดพิมพ์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์นิเทศทางไกล
ทางวิทยุกระจายเสียง/ วิทยุสื่อสาร
- สปจ.ตอบจดหมาย-ไปรษณียบัตร ผู้ตอบปัญหาข้อข้องใจ
เป็นรายบุคคล/กลุ่มบุคคล เดือนละ 20 ฉบับ

2. การนิเทศทางไกลโดยใช้วิทยุกระจายเสียงและวิทยุสื่อสาร

2.1 วิทยุกระจายเสียง

- จัดรายการออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงสถานีวิทยุกระจายเสียง
ลำปางทุกวันศุกร์ เวลา 12:05 - 12:50 น.

2.2 วิทยุสื่อสาร

- จัดรายการเกิดความรู้เพื่อเพื่อนครูทางวิทยุสื่อสาร
ศูนย์วิทยุประถมศึกษาลำปางสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ ทุกวันจันทร์และวันพุธ เวลา
11.30 - 11.35 น.

2.3 คัดเลือกบทวิทยุรวบรวมจัดพิมพ์เผยแพร่มอบทุกโรงเรียน/ สปอ./ก./ ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 700 เล่ม

3. การนิเทศทางไกลโดยใช้สื่อโทรทัศน์

ดำเนินการนิเทศทางไกลทางโทรทัศน์แพร่ภาพออกอากาศทางสถานีวิทยุ และโทรทัศน์ ช่อง 8 ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 ทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน ตั้งแต่เวลา 15.30 - 16.00 น.

- 3.1 จัดพิมพ์บทโทรทัศน์มอบสถานีโทรทัศน์ ผู้ร่วมดำเนินรายการ และ ผู้เกี่ยวข้อง
 - 3.2 บันทึกเทปกิจกรรมประกอบการบรรยายของผู้ดำเนินการเดือนละ 1 ครั้ง
 - 3.3 นำส่งบทโทรทัศน์และตัดต่อเทปโทรทัศน์ประกอบการบรรยายของผู้ดำเนินรายการ ที่สถานีวิทยุและโทรทัศน์เดือนละ 1 ครั้ง
 - 3.4 ผู้ร่วมรายการดำเนินการบันทึกเทปโทรทัศน์ที่สถานีวิทยุและโทรทัศน์ เดือนละ 1 ครั้ง
4. การนิเทศทางไกลโดยใช้สื่อวีดีโอเทป
- บันทึกเทปการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ ที่ได้ผลดีเด่น หรือเทคนิควิธีสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ เผยแพร่ให้ความรู้แก่ สปอ./ก./กลุ่มโรงเรียน จำนวน 2 รายการ รายการละ 100 ม้วน จำนวน 200 ม้วน
5. ประชุม
- ประชุมคณะกรรมการโครงการฯ ร่วมวางแผนดำเนินการและสรุป ประเมินผลการดำเนินงาน จำนวน 2 ครั้ง

กิจกรรมและขั้นตอนสำคัญ

1. เสนอโครงการเพื่อนุมัติ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียน
3. สสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ
4. กำหนดอัตราส่วน เนื้อหา เพื่อจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุสื่อสาร โทรทัศน์ และวีดีโอเทป
5. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานการนิเทศทางไกล ปี 2535 และ ตัวอย่างบทความ ทางวิชาการ/ ตัวอย่างบทความทางวิชาการกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ มอบทุกโรงเรียน/ กลุ่มโรงเรียน/ สปอ./ก./ ผู้เกี่ยวข้อง
6. สปจ./ สปอ./ก./ กลุ่มโรงเรียน จัดทำสื่อการนิเทศทางไกล
7. สปจ./ สปอ./ก./ กลุ่มโรงเรียน/ โรงเรียน ดำเนินการนิเทศทางไกล

โดยใช้สื่อต่างๆ ตามปฏิทินปฏิบัติงานประจำปี 2535

8. นิเทศติดตาม
9. ประเมินผล
10. สรุปผล จัดทำรายงาน

การสื่อสาร

ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นการติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสารของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และร่วมมือซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบของการสื่อสาร การสื่อสารมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

ผู้ส่ง ได้แก่ บุคลากร หน่วยงาน องค์กร หรือสถานที่ทำการส่งข่าวสาร

ข่าวสาร ได้แก่ ข้อมูลเนื้อหาสาระที่ผู้ส่ง ส่งไปยังผู้รับ

ช่องทาง ได้แก่ ตัวกลางในการนำข้อมูล เนื้อหาสาระไปยังผู้รับ เช่น หนังสือพิมพ์

วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

ผู้รับ ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับสาร

การสื่อสารที่นำมาใช้ในการนิเทศทางไกล เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งและผู้รับไม่ได้พบกันโดยตรง เพราะผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายอยู่ห่างกัน ผู้นิเทศจะเป็นผู้ส่งสารไปยังผู้รับการนิเทศ โดยการสื่อสารทางเดียว เพราะผู้รับการนิเทศไม่อาจให้ข้อมูลย้อนกลับมาได้ทันที แต่การนำสื่อสารทางเดียวมาใช้ในการนิเทศทางไกล ผู้นิเทศต้องออกแบบสื่อโดยการกระตุ้นให้ผู้รับส่งข้อมูลย้อนกลับมามีผล แม้ช่วงเวลาจะผ่านไปแล้วระยะหนึ่ง เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเนื้อหาสาระ และสื่อต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

หลักการสื่อสาร การดำเนินการสื่อสารให้ประสบผลสำเร็จต้องคำนึงถึงหลักการ ดังนี้

- 1) เนื้อหาสาระในการสื่อสารถูกต้องน่าเชื่อถือ
- 2) เนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อผู้รับ
- 3) เนื้อหาที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย
- 4) สอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่น
- 5) ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง
- 6) ช่องทางเหมาะสมกับผู้รับ
- 7) คำนึงถึงความพร้อมของผู้รับทั้งทางร่างกายและจิตใจ

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศทางไกลมีจำนวนน้อย ที่ค้นพบได้แก่

รังสรรค์ เหลือสนก (2534) ได้วิจัยเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับการนิเทศทางไกลของผู้บริหาร เพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ปรากฏว่า การรับรู้เกี่ยวกับการนิเทศทางไกลของผู้บริหารอยู่ในระดับน้อย การรับรู้เกี่ยวกับการนิเทศทางไกลในด้านแนวคิด และหลักการมากที่สุด และรับรู้เกี่ยวกับการนิเทศทางไกล ด้านความเหมาะสมที่สุด ส่วนการนำการนิเทศทางไกลมาใช้ในการบริหารบุคลากรในโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการนำนิเทศทางไกลมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานวิชาการเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษามากที่สุด และใช้พัฒนางานวิชาการด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้น้อยที่สุด ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับการนิเทศทางไกลของผู้บริหารกับการนำการนิเทศทางไกลมาใช้ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน พบว่า มีความสัมพันธ์กันอยู่ระดับปานกลาง การนำนิเทศทางไกลมาใช้ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมากที่สุด คือ ความเหมาะสมของการนิเทศทางไกล และที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ ด้านแนวคิด และหลักการนิเทศทางไกล ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการนำนิเทศทางไกลมาใช้ในการบริหารพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง งานหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้มีความสัมพันธ์มากที่สุด ส่วนงานห้องสมุดมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด และผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีการนำนิเทศทางไกลมาใช้ในการบริหารงานวิชาการสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

มธุรี เรื่องเลข (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการจัดการนิเทศทางไกลตามทฤษฎีของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ศึกษานิเทศก์ทั้งหมดมีปัญหาในการจัดการนิเทศทางไกล โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีปัญหาการจัดการนิเทศทางไกลเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้
 - 2.1 ความพร้อมในการนิเทศทางไกล
 - 2.2 กระบวนการนิเทศทางไกล

- 2.3 คุณสมบัติของสื่อทางไกล
- 2.4 โครงสร้างการนิเทศทางไกล
- 2.5 การประเมินผลการนิเทศทางไกล
- 2.6 การวางแผนการนิเทศทางไกล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย